

Прокоф'єва Валерія Валеріївна, здобувачка вищої освіти природничого факультету
Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

Науковий керівник: Павлюченко Олеся Вікторівна, завідувач кафедри зоології,
біологічного моніторингу та охорони природи
Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

МЕТОДИЧНІ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ПАРАЗИТИЧНИХ ОРГАНІЗМІВ У КУРСІ БІОЛОГІЇ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

Тема «Паразитичні організми» займає важливе місце у шкільному курсі біології, адже вона не лише знайомить учнів із різноманіттям форм життя, а й допомагає зрозуміти вплив паразитів на людину, тварин і рослини, а також значення профілактичних заходів у боротьбі з ними. Паразитизм визначається як форма взаємодії між організмами, за якої один вид (паразит) використовує інший (хазяїна) як джерело живлення та середовище існування, завдаючи йому шкоди [1]. Класифікація паразитів здійснюється за місцем існування (ендопаразити, ектопаразити), тривалістю взаємодії (постійні, тимчасові) та специфічністю (вузькоспецифічні, поліспецифічні) [2].

Освітній потенціал теми полягає у тому, що її зміст дозволяє реалізовувати міжпредметні зв'язки з хімією (аналіз будови речовин, що утворюють покриви паразитів), географією (визначення ареалів поширення), історією (вивчення впливу епідемій на розвиток суспільства). Вивчення паразитичних організмів формує в учнів уміння аналізувати життєві цикли, порівнювати різні види взаємодій, робити висновки щодо заходів безпеки [3].

Важливо враховувати психолого-педагогічні особливості сприйняття матеріалу учнями 7–9 класів. Цей вік характеризується підвищеним інтересом до фактів, що мають емоційне забарвлення, але одночасно – чутливістю до тем, пов'язаних із небезпекою та хворобами. Тому слід уникати надмірно шокуючих або натуралістичних зображень, натомість надавати перевагу інфографіці, мікрофотографіям, анімаційним схемам життєвих циклів [4]. Емоційне залучення підвищує запам'ятовуваність матеріалу, проте подача інформації має бути дозованою, щоб уникнути відрази чи тривожності.

Аналіз чинних навчальних програм показує, що у 7 класі основний акцент робиться на морфології та будові паразитів тварин, у 8 класі – на паразитичних найпростіших, а також плоских і круглих червів, у 9 класі – на розгляді паразитизму як однієї з форм міжвидових взаємодій. При цьому в жодному класі тема не подається як цілісний блок, а розташована у різних розділах, що може знижувати цілісність сприйняття (табл. 1).

Таблиця 1

Представлення теми «Паразитичні організми» у шкільних програмах і підручниках

Клас	Розділ програми	Основний зміст	Особливості та недоліки подачі
7	«Тварини. Типи безхребетних і хребетних»	Морфологія, приклади паразитів тварин	Мало інтеграції з іншими предметами

Продовження таблиці 1

Клас	Розділ програми	Основний зміст	Особливості та недоліки подачі
8	«Найпростіші», «Черви»	Паразитичні найпростіші, плоскі та круглі черви	Матеріал розпорошений у різних темах, немає узагальнення
9	«Загальна біологія. Біологічні взаємодії»	Форми паразитизму, роль у біоценозах	Недостатньо візуалізацій та сучасних прикладів

Опитування вчителів біології свідчить, що значна частина педагогів намагається доповнювати підручковий матеріал власними презентаціями, відео та демонстраціями під мікроскопом. При цьому найбільш ефективними вважаються інтерактивні методи – робота в малих групах, обговорення життєвих циклів із побудовою схем, створення тематичних проєктів, квести. Найтипівішими труднощами у викладанні теми є низька мотивація учнів, складність запам'ятовування етапів розвитку паразитів та обмеженість матеріально-технічної бази. Для подолання цих проблем доцільно застосовувати реальні приклади з повсякденного життя, ілюстрації хвороб, актуальні для регіону, інтегрувати матеріал з курсом «Основи здоров'я».

Сучасна методика пропонує застосовувати активні (групові дискусії, мозкові штурми), інтерактивні (онлайн-вікторини, інтерактивні плакати) та дослідницькі методи (мікроскопічні дослідження, робота з мікропрепаратами). Використання цифрових ресурсів, зокрема 3D-моделей і анімованих схем, дозволяє компенсувати брак обладнання та забезпечує наочність навіть для складних процесів. Таким чином, вивчення теми «Паразитичні організми» має великий потенціал не лише з точки зору біологічної освіти, а й формування в учнів свідомого ставлення до власного здоров'я. Вдосконалення методики викладання через інтерактивність, міжпредметні зв'язки та використання цифрових технологій сприятиме підвищенню інтересу та результативності навчання.

Список використаних джерел:

1. Біологія. Підручник для 7 класу / За ред. О. Г. Ярошенко. Київ: Генеза. 2021.
2. Біологія. Підручник для 8 класу / За ред. Н. Ю. Матяш. Київ: Освіта. 2021.
3. Комісар О. С. Методика навчання біології. Київ: Либідь. 2020.
4. Підласий І. П. Педагогіка: новий курс. Київ: Освіта. 2018.
5. Міністерство освіти і науки України. Навчальна програма з біології для 7–9 класів. Київ. 2020.